

ΒΑΛΚΑΝΙΑ: ΕΝΑ ΣΥΝΘΕΤΟ ΠΑΛΙΜΨΗΣΤΟ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ-ΜΕΤΑΦΟΡΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Βαλκάνια: Η ονομασία και οι μεταφορές...

ΟΝΟΜΑΣΙΑ: Οροσειρά του Αίμου(τουρκική ονομασία **Balkan**, που περιγράφει ένα ολόκληρο ορεινό σύστημα στο κέντρο της Βαλκανικής Χερσονήσου)→προσδιορισμός μιας ολόκληρης περιοχής.

Είναι γνωστή και ως **stara planina**(αρχαίο όρος)

Η οροσειρά ξεκινά στα δυτικά από την περιοχή του ποταμού Τίμοκ στα σύνορα Βουλγαρίας, Σερβίας και Ρουμανίας. Διασχίζει τη σημερινή Βουλγαρία ως τη Μαύρη Θάλασσα, χωρίζοντάς την στο βόρειο και νότιο τμήμα της(Τοντόροβα, 2022: 89).

Μέχρι τον 19^ο αιώνα οι όροι **Βαλκάνια και Αίμος** χρησιμοποιούνταν από συγγραφείς και περιηγητές για να δηλώσουν αποκλειστικά την οροσειρά.

Από τον 19^ο αιώνα και εξής η ονομασία *Βαλκάνια* επεκτάθηκε για το σύνολο της Χερσονήσου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Ο πρώτος που επινόησε και χρησιμοποίησε τον όρο *Βαλκανική χερσόνησος* ήταν ο Γερμανός γεωγράφος August Zeune.

Αναπαραγωγή μιας **εσφαλμένης γεωγραφικής αντίληψης**, σύμφωνα με την οποία **ο Αίμος συγκροτούσε το βόρειο σύνορο της χερσονήσου** (Todorova, ό.π.: 88-89).

Μόλις στα τέλη του 19^{ου} αιώνα επεσήμαναν την εσφαλμένη χρήση της ονομασίας, ωστόσο είχε ήδη καθιερωθεί...

Ενδεικτικά...

Jovan Cvijić, *La peninsule balkanique*, 1918.

Κατά τον μεσοπόλεμο υπήρξαν προσπάθειες χρήσης του ουδέτερου όρου *Νοτιοανατολική Ευρώπη* (**Südosteuropa**). Ακυρώθηκαν όμως όταν αυτή η ονομασία ταυτίστηκε με τις γεωπολιτικές επιδιώξεις των Ναζί.

Στα μεταπολεμικά χρόνια οι όροι *Βαλκάνια* και *Νοτιοανατολική Ευρώπη* χρησιμοποιήθηκαν εναλλάξ ως γεωγραφικοί και ιστορικοί προσδιορισμοί (Todorova, ό.π.: 89).

Εικόνα, πηγή: Le Petit Journal, 1908

ΜΕΤΑΦΟΡΑ: Η έννοια *Βαλκάνιος* και *Βαλκάνια* χρησιμοποιείται ως μεταφορά με αρνητικό πρόσημο → Ένα σύνολο στερεοτυπικών εικόνων, προσλήψεων και ερμηνειών που αναπτύχθηκαν από τον 19ο αιώνα μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα.

Βαλκάνια: Πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης

Βαλκανιοποίηση: Πολυδιάσπαση, κατακερματισμός

Βαλκάνιος: Άγριος, απολίτιστος, βάρβαρος, ημιανάπτυκτος

Κατά τον 19^ο αιώνα ο κατακερματισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε μικρά κρατίδια και το λεγόμενο *Ανατολικό Ζήτημα* πυροδότησε τις αρνητικές συνυποδηλώσεις του όρου *Βαλκάνια* (Todorova, ό.π.: 91).

Le Petit Journal
5 CENTIMES
Le Petit Journal agricole, 5 cent. — La Mode du Petit Journal, 10 cent.
Le Petit Journal hebdomadaire de la semaine, 10 cent.
On s'abonne sans frais dans tous les bureaux de poste.
D'ÉPINAL NOUVEAU 18 OCTOBRE 1908
ABONNEMENTS
SEINE, 45 CENTIMES
DÉPARTEMENTS
ÉTRANGERS

Μ. Θ. ΑΔΙΣΑΠΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΔΕΛΦΙΝΟΝ ΔΕΛΦΑΝΟΝ

ΤΟ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ
1800 - 1923

ΤΟΜΟΣ Α' 1800 - 1878

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Β. ΠΑΠΑΝΔΡΑ
ΔΕΛΦΑΚΗΧ

Βαλκάνια=η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης

Η δολοφονία του Αρχιδούκα Φερδινάνδου και της συζύγου του Σοφίας στο Σαράγεβο στις 28 Ιουνίου 1914 από τον Σερβοβόσνιο Gavrilo Princip. Αφορμή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Εμφάνιση του όρου *βαλκανιοποίηση*=εθνικιστικός κατακερματισμός

Paul Scott Mowrer, *Balkanized Europe: A Study in Political Analysis and Reconstruction*, New York 1921(Todorova, ό.π.:91-92).

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο:

Κυριάρχησε η διπολική ρητορική του **Ψυχρού Πολέμου**.

Τα Βαλκάνια χωρίστηκαν σε διαφορετικά ιδεολογικοπολιτικά στρατόπεδα με αρκετές ωστόσο διαφοροποιήσεις

Ελλάδα και Τουρκία: Μέλη του ΝΑΤΟ.

Βουλγαρία: Πιστή σύμμαχος της Σοβιετικής Ένωσης.

Ρουμανία: Ανήκε στο κομμουνιστικό στρατόπεδο αλλά από τα μέσα της δεκαετίας του '60 άρχισε να ακολουθεί μια πολιτική αποδέσμευσης από την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης.

Αλβανία: Κομμουνιστική χώρα που επίσης αποδεσμεύτηκε από τη Σοβιετική Ένωση και εντάχθηκε στη σφαίρα επιρροής της κομμουνιστικής Κίνας.

Γιουγκοσλαβία: Η Γιουγκοσλαβία του Τίτο ειδικά μετά τη ρήξη Τίτο-Στάλιν ακολούθησε ανεξάρτητο δρόμο και τέθηκε επικεφαλής του Κινήματος των Αδεσμεύτων (Todorova, ό.π.: 93).

Από τις αρχές της δεκαετίας του 90 και εξής: Διάλυση της Γιουγκοσλαβίας → Η σύγκρουση αυτή χαρακτηριζόταν από πολλούς *Βαλκανική* ή ακόμα **Τρίτος Βαλκανικός Πόλεμος**

Θεωρία σύγκρουσης πολιτισμών : Οι συγκρούσεις βασίζονται όχι τόσο σε γεωπολιτικά συμφέροντα και ιδεολογίες αλλά στις εθνοτικές και θρησκευτικές διαιρέσεις.

Δυτικά Βαλκάνια:

Βαλκανισμός: Θεωρία που αντιμετωπίζει τα Βαλκάνια ως μια περιοχή εντελώς διαφορετική από την Ευρώπη.

Σύμφωνα με τη θεωρία του βαλκανισμού, τα Βαλκάνια είναι μία **γέφυρα** ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση αλλά και ανάμεσα σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης: ημι-ανεπτυγμένα, ημι-αποικιακά, ημι-πολιτισμένα, ημι-ανατολίτικα.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: Ιστορικές περίοδοι, θρησκευτικές-πολιτιστικές παραδόσεις και πολιτικές κληρονομίες που διαμόρφωσαν τα σημερινά Βαλκάνια(Νοτιοανατολική Ευρώπη):

Ελληνική Αρχαιότητα

Ελληνιστική Περίοδος

Ρωμαϊκή περίοδος

Βυζαντινή περίοδος

Οθωμανική περίοδος

Τα Βαλκάνια ως παλίμψηστο από διαδοχικές πολιτιστικές και πολιτικές κληρονομίες.

Ιδιαίτερη έμφαση στην **οθωμανική κληρονομιά.**

ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Εθνοκεντρικές μεγάλες αφηγήσεις(19^{ος} αιώνας μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο)

- Γεγονοτολογική ιστορία
- Έμφαση στη διπλωματική, στρατιωτική και πολιτική ιστορία
- Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας σε αντιπαραβολή με τον «Άλλο»
- Κυριαρχούν τα σχήματα της αυτοχθονίας και της συνέχειας
- Εθνικό πάνθεον ηρώων και μαρτύρων

Ιστορικές αφηγήσεις στο ευρύτερο βαλκανικό πλαίσιο(Μεσοπόλεμος)

- Αφηγήσεις που συνεκτιμούν τις **σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις των βαλκανικών λαών**
- Ευρύ **δίκτυο ατόμων**(ακαδημαϊκών, λογοτεχνών και πολιτικών) και **ιδρυμάτων** που προωθούν την έρευνα και τη συγγραφή μελετών γύρω από την ιστορική πορεία και τη γλωσσική και πολιτιστική αλληλεπίδραση των λαών της Βαλκανικής χερσονήσου.

•Χαρακτηριστικά παραδείγματα κορυφαίων ιστορικών που με τα έργα τους προώθησαν τη βαθύτερη κατανόηση του παρελθόντος των λαών των Βαλκανίων:

Nicolae Iorga(1871-1940): Ρουμάνος ιστορικός και πολιτικός

Μιχαήλ Λάσκαρις(1903-1965): Έλληνας πανεπιστημιακός, Βαλκανιολόγος. Ήταν «...ο πρώτος Έλληνας που μελέτησε συστηματικά τα αρχεία Γιουγκοσλαβίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Τσεχοσλοβακίας, Ουγγαρία, ανασύροντας ό,τι ενδιέφερε την Ελλάδα, την Επτάνησο, την Κέρκυρα »

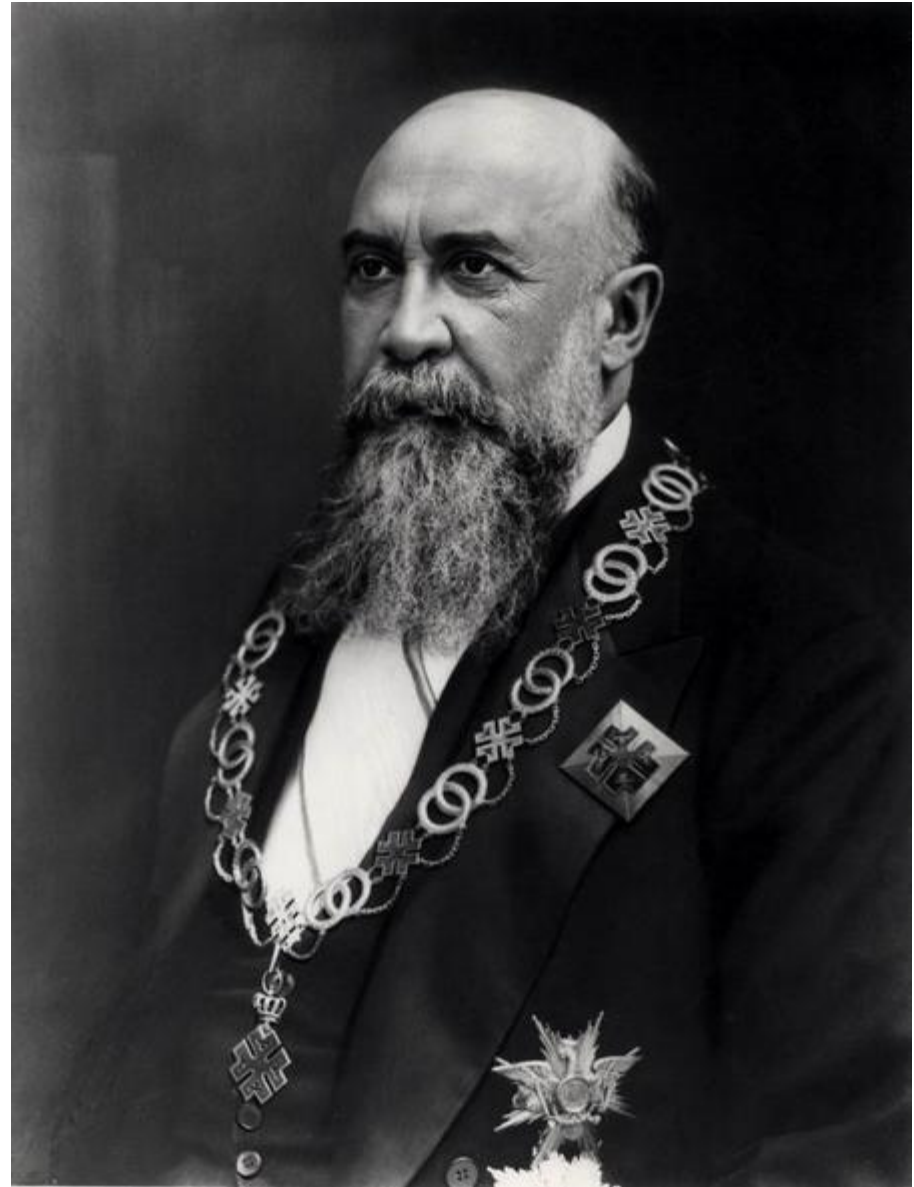
Το 1926 ανέλαβε την Έδρα της Ιστορίας των Λαών της Χερσονήσου του Αίμου στο νεοσυσταθέν Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Ανάμεσα στα έργα του συγκαταλέγεται και το περίφημο *Ανατολικό Ζήτημα*.

Nicolae Iorga(1871-1940)
Ρουμάνος ιστορικός και
πολιτικός

Nicolae Iorga, **Byzance après**
Byzance, Bucharest 1935

↓

Επίδραση της βυζαντινής
αυτοκρατορικής ιδέας στην
πολιτική, κοινωνική, πολιτιστική
και πνευματική ανάπτυξη των
Ηγεμονιών της Βλαχίας και της
Μολδαβίας

Ινστιτούτο Μελετών Νοτιοανατολικής Ευρώπης:

το οποίο ιδρύθηκε το 1914 από τον ιστορικό και πολιτικό Nicolae Iorga σε συνεργασία με τους V.Pârnu, επίσης ιστορικό αλλά και αρχαιολόγο και τον γεωλόγο Gh. Munteanu-Murgoci

<https://www.acadsudest.ro/>

Στο άρθρο 1 του Κανονισμού του Ινστιτούτου τον οποίο συνέταξαν οι N. Iorga, V.Pârvan και ο Gh. Murgoci το 1921 αναφέρεται ότι:

«Το Ινστιτούτο Σπουδών Νοτιοανατολικής Ευρώπης στοχεύει στη μελέτη των γλωσσών των λαών της περιοχής των Καρπαθίων και της Βαλκανικής, καθώς και εκείνων που βρίσκονται σε άμεση γειννίαση με τα βόρεια και ανατολικά σύνορά μας, στην ανάληψη, του συντονισμό και την εποπτεία επιστημονικών ερευνών στα πεδία της ιστορίας, της γεωγραφίας, της εθνογραφίας, αρχαιολογίας, λαογραφίας, τέχνης και πολιτικής οικονομίας».

Institute for South-East European Studies of the Romanian Academy

Presentation

Structure

Researchers

Research programmes

Research projects

ERC Advanced Grant

TYPARABIC

INSTITUTE FOR SOUTH-EAST EUROPEAN STUDIES

"The Institute for South-East European studies aims to study both the languages of the nations from the Carpathian and Balkan regions, as well as the languages of those from the immediate proximity of our northern and eastern borders; it aims to guide, help and organize scientific researches in the fields of history, geography, ethnography, archeology, folklore, art, and political economy".

N. Iorga, V. Pârvan, Gh. Murgoci

"The Regulation of the Institute for South-East European Studies, art. 1", 1921

Revue des Études Sud-
Est Européennes

Recent publications

Digital library

Book series

Conferences

Τους σκοπούς δημιουργίας ενός τέτοιου ερευνητικού Ινστιτούτου οι συνιδρυτές είχαν ήδη διατυπώσει σε αρθρογραφία τους το 1912-1913, όταν τόνισαν **«την επιτακτική ανάγκη σοβαρής και τεκμηριωμένης μελέτης του πολιτιστικού, γεωγραφικού και εθνογραφικού χώρου στον οποίο ζούμε ως λαός»**.

Το περιοδικό του Ινστιτούτου: Πολύ ευρεία θεματολογία στο πνεύμα της **διαβαλκανικής συνεννόησης και συνεργασίας των δεκαετιών του '20 και του '30.**

1914-1923

Από το 1924 έως το 1947

BULLETIN
DE L'INSTITUT POUR L'ÉTUDE DE
* L'EUROPE SUD-ORIENTALE *
*
PREMIÈRE ANNÉE :
1914

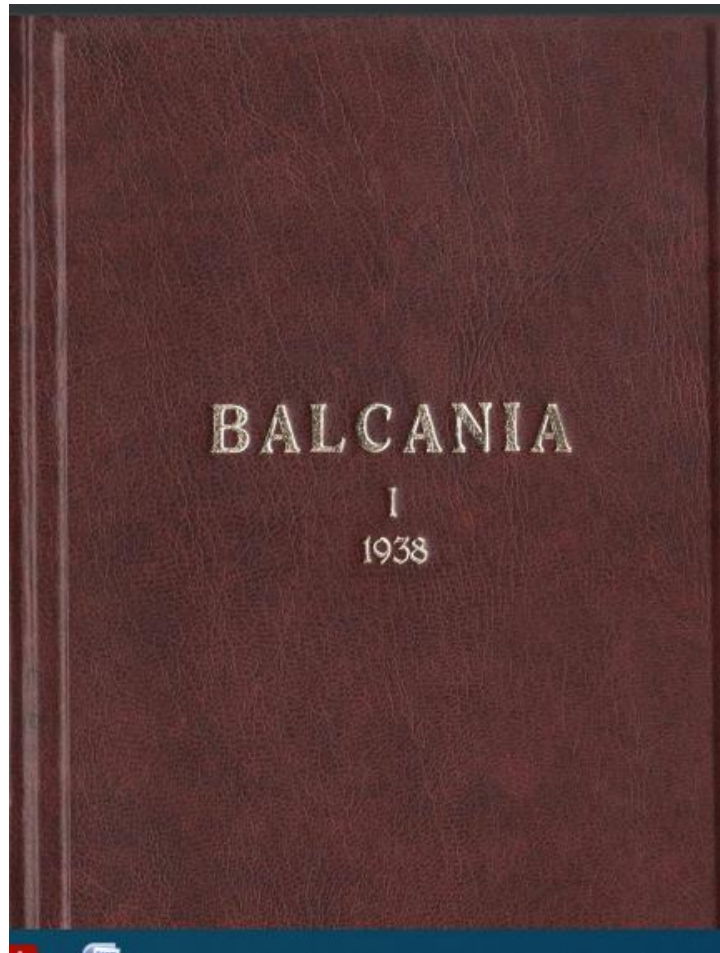

1-ère année, N-^{os} 1-3. janvier-mars 1924.

REVUE HISTORIQUE
DU
SUD-EST EUROPÉEN
(Continuation du „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale“)
PUBLICATION MENSUELLE
dirigée par
N. IORGA,
Professeur à l'Université de Bucarest, Agrégé à la Sorbonne, Correspondant de l'Institut de France.

Ινστιτούτο Βαλκανικών Μελετών και Ερευνών(Institutul de Studii și Cercetări Balcanice).

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΣΤΙΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΕΣ(1945-1989)

Ιστορικός υλισμός

Διεθνιστική οπτική

Πάλη των τάξεων

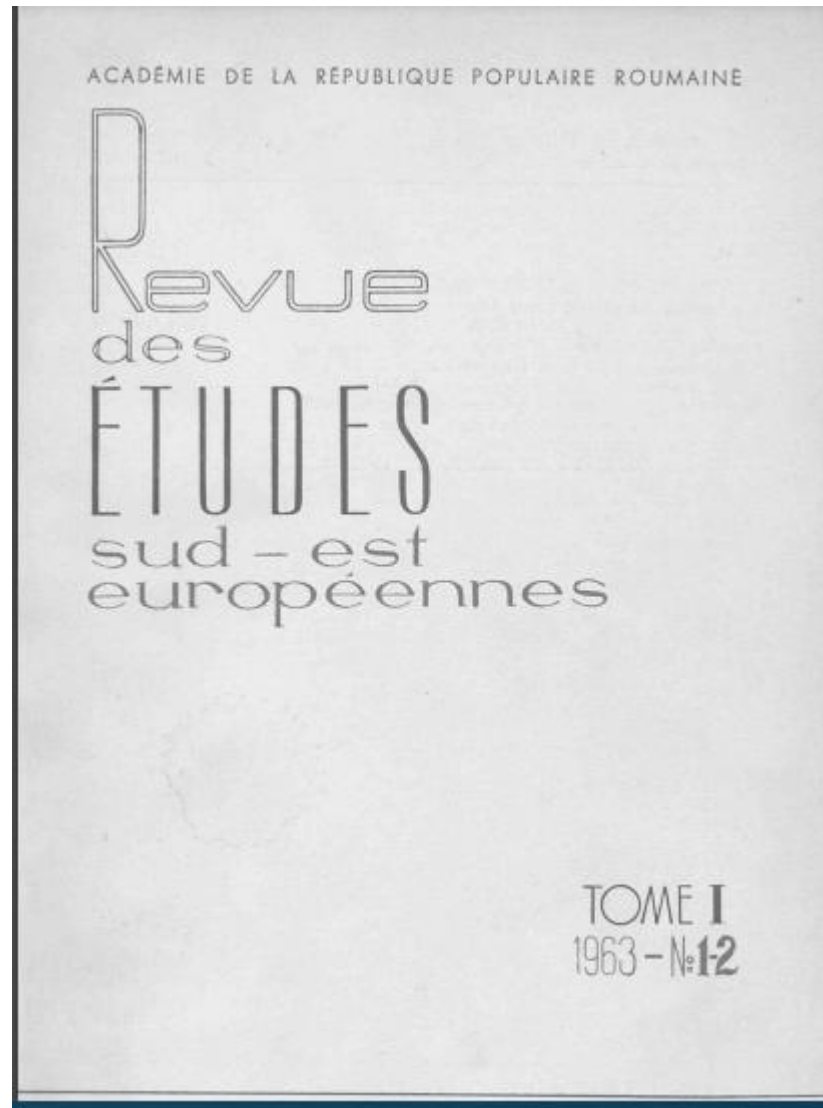
Αλλά και: Εθνοκεντρικές θεωρήσεις

**Ινστιτούτο Μελετών
Νοτιοανατολικής Ευρώπης
της Ρουμανικής Ακαδημίας
υπό τη διεύθυνση του Mihai
Berza**

Στόχος η διεπιστημονική έρευνα και μελέτη της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης από την αρχαιότητα έως σήμερα

Ευρύ δίκτυο συνεργασιών και επαφών με αντίστοιχα ερευνητικά ιδρύματα στις υπόλοιπες χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Εντατική μελέτη των ελληνορουμανικών σχέσεων και της ελληνικής παρουσίας στον ρουμανικό χώρο από Έλληνες και Ρουμάνους ερευνητές-συνεργάτες του Ινστιτούτου.

BALKAN ODYSSEY

DAVID
OWEN

**'IMPORTANT AND REVEALING . . .
WILL BE A TREMENDOUS RESOURCE'**
WILLIAM SHAWCROSS, *Sunday Times*

S U S A N L . W O O D W A R D

BALKAN TRAGEDY

CHAOS AND DISSOLUTION
AFTER THE COLD WAR

M I S H A G L E N N Y

THE FALL OF YUGOSLAVIA

"The best work on the causes, effects and dangers of the latest Balkan crisis ... It is virtually impossible to imagine a more informed, objective and far-sighted account of a conflict that will, like it or not, affect us all" - Independent

THIRD EDITION • WITH A NEW EPILOGUE

EH

ESSENTIAL HISTORIES

THE
COLLAPSE OF
YUGOSLAVIA
1991–99

Alastair Finlan

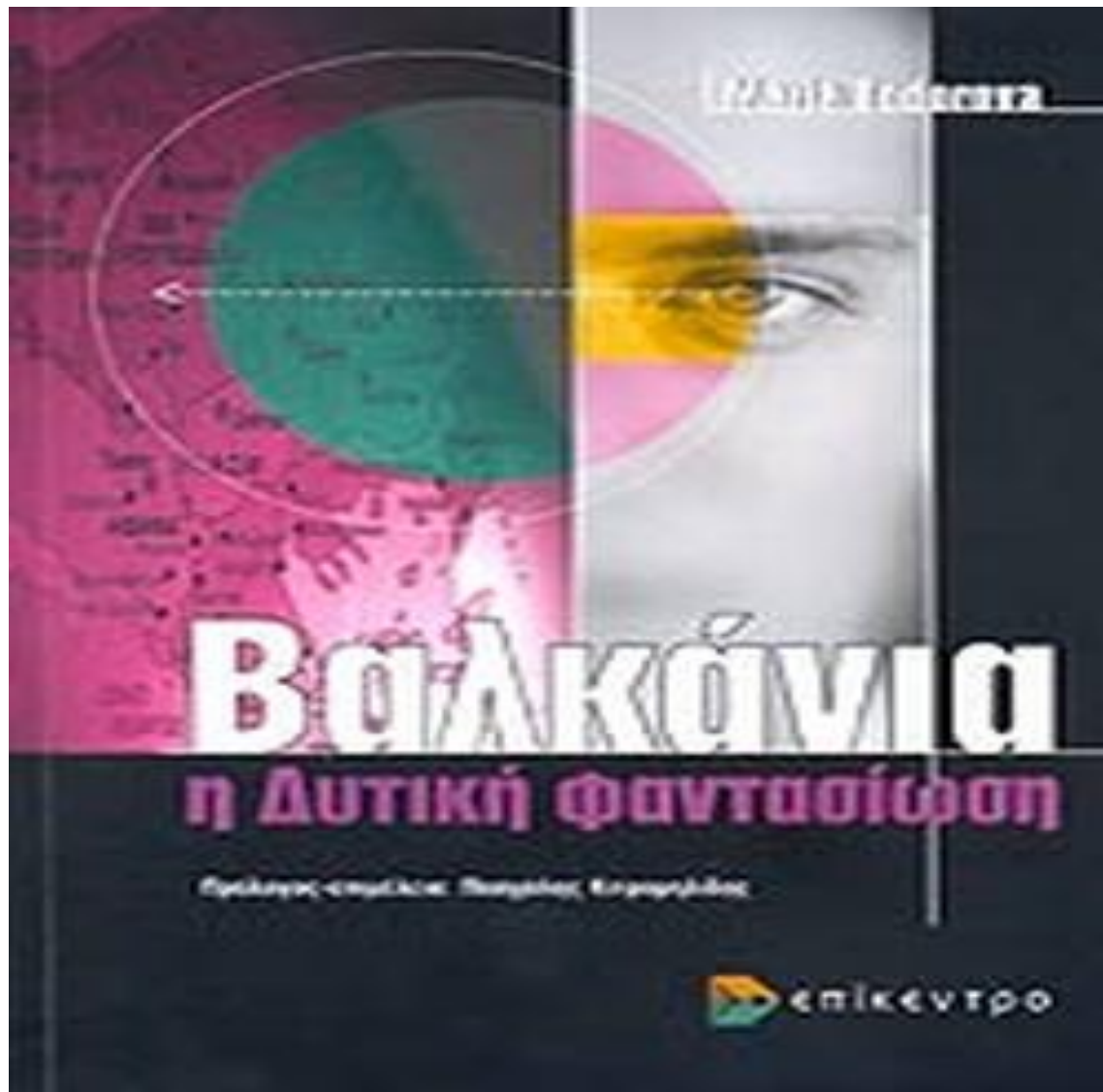
CHARLES RIVER EDITORS

THE DISSOLUTION OF YUGOSLAVIA

The History of the Yugoslav Wars and
the Political Problems that Led to Yugoslavia's Demise

Αλλά και ένα νέο πεδίο έρευνας: ΒΑΛΚΑΝΙΣΜΟΣ

Αντίστοιχα στην Ελλάδα...

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

**ΘΥΣΙΕΣ ΤΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ**

ΠΑΝΟΣ ΟΡΘΟΓΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΡΑΓΙΩΖΗ

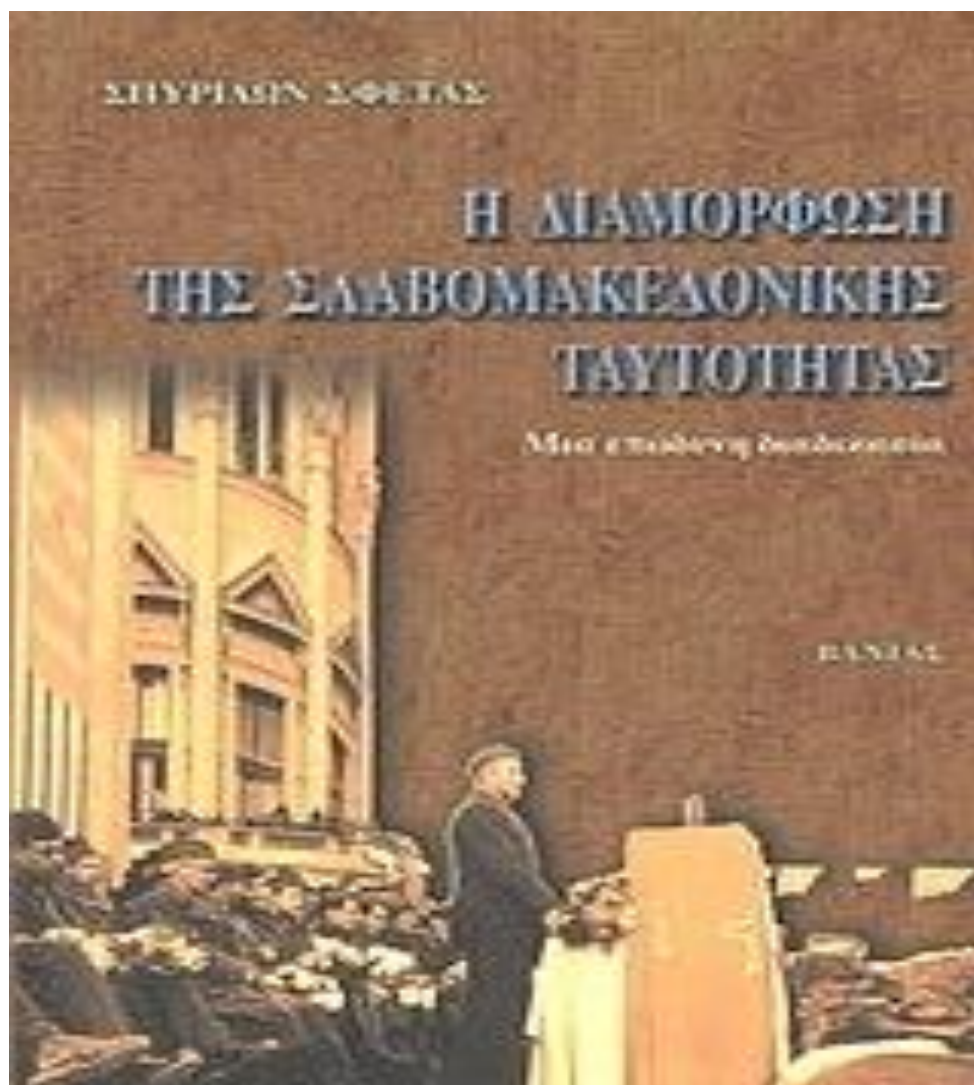
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΡΑΓΙΩΖΗ

ΣΤΥΡΙΑΣΙΝ ΣΦΕΤΑΣ

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΗΣ ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Μια επιθετική διαδικασία

ΕΛΝΕΛ

ΝΕΩΤΕΡΗ ΚΑΙ ΘΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΑΘΗΝΑ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

*Μακεδονικές ταυτότητες στο γήινο
Διπολιτευμονικές προκλήσεις*

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γιάννης Ζαμπούλης • Βλάσης Σκουλάς • Γεώργιος Κουφός

Σπυρίδων Σφέτας

ΟΙ
μεταλλάξεις
ΤΟΥ
Μακεδονικού

Ο μακρύς δρόμος προς τις Πρέσπες

Πρόλογος: Νίκος Κοτζιάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ